

**M.F.AXUNDOV ADINA MİLLİ KİTABXANANIN
İNFORMASIYA RESURLARININ YARADILMASININ
MÜASİR VƏZİYYƏTİ**

Bəşər tarixinə nəzər salsaq, belə bir qanunauyğunluq aşkar olunur ki, hər bir əsr özünəməxsus mühüm inkişaf prosesi ilə, böyük elmi və mədəni əhəmiyyətə malik hadisələrlə xarakterizə olunur. Dünya alimləri XX əsrin sonuncu onilliyindən başlayaraq XXI əsri “kompüterləşmə əsri” və “informasiya əsri” hesab etmişlər. Bunun əsas səbəbi informasiyanın cəmiyyətin əsas aparıcı qüvvələrindən birinə çevrilməsi, sənaye cəmiyyətindən informasiya cəmiyyətinə sürətlə keçidlə əlaqədar idi.

İlk kitabxanaların tarixindən 5 min il keçir. Bu beş min ildə milyonlarla oxucuya xidmət edən kitabxanalar öz ilk forma və strukturlarını əsasən saxlamış, ancaq daimi təkmilləşmiş, dövrlə, zamanla ayaqlaşmağa çalışmışlar.

“Informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin yaradılması və daha da təkmilləşdirilməsi bilavasitə kommunikasiya sistemləri, informasiyanın alınması, işlənməsi və ötürülməsi prosesi ilə əlaqədar olduğundan cəmiyyətdə hər cür informasiyanın cəmiyyət üzvləri arasında yaymağı qarşısına məqsəd qoyan, informasiya resurslarını toplayıb saxlayan, nəşildən-nəslə ötürən informasiya müəssisələrinin ən mühümü kitabxanalardır. Ona görə də, müasir informasiyalı cəmiyyətdə kitabxana işi ilə informasiya arasında çox sıx, qarşılıqlı əlaqələr meydana çıxıb formalaşmışdır.

Respublikamızda müstəqillik illərində humanitar elmlərin mühüm tərkib hissələrindən biri olan kitabxanaşünaslıq elminin inkişafı sahəsində də böyük tərəqqi və yeniliklər baş vermiş, kitabxanaşünaslığın mühüm problemlərinə dair geniş elmi tədqiqatlar aparılmış, elmi məqalələr, monoqrafiyalar, dərslilər, dərslər vəsaitləri nəşr edilmişdir.

Məhz buna görə də, digər dövlətlər kimi ölkəmizdə də informasiyalı cəmiyyətin oynadığı müstəsna rol lazımınca qiymətləndirilmiş və bu sahənin hüquqi tənzimlənməsi üçün əsaslı işlər görülmüşdür. Belə ki, 1998-ci ildə qəbul edilmiş “Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu bu sahədə olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. “Ümumi müddəalar” adlanan I fəslin birinci maddəsində qeyd olunur ki, “Bu qanun informasiyanın yaranması, yığılması, işlənməsi, saxlanması, axtarışı, yayılması əsasında informasiya ehtiyatlarının formalaşdırılması, informasiya sistemləri, texnologiyaları, onların təminat vasitələrinin yaradılması və onlardan istifadə olunması, informasiyanın istifadəsi ilə əlaqədar olaraq yaranan münasibətləri tənzimləyir və informasiya

proseslərində iştirak edən subyektlərin hüquqlarını müəyyən edir". "İnformasiyalaşdırma" anlayışı isə qanunda aşağıdakı kimi izah edilir: "İnformasiyalaşdırma-informasiya ehtiyatlarının formalaşdırılması, təqdim edilməsi, istifadə olunması əsasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarının, bütün müəssisə, idarə və təşkilatların, vətəndaşların informasiya tələbatlarının və bu sahədəki hüquqlarının təmin edilməsinin optimal şəraitin yaradılması üçün təşkilati, sosial-iqtisadi və elmi-texniki prosesdir".

Əsası 1923-cü ildə qoyulan M. F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası ölkəmizin ilk böyük elm və mədəniyyət mərkəzlərindən biridir. 1939-cu ildə kitabxanaya mütəfəkkir, dramaturq və maarifçi Mirzə Fətəli Axundovun adını daşıyır. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 15 aprel 2004-cü il 50 sayılı qərarı ilə kitabxanaya "Milli kitabxana" statusu verilmişdir. Hal-hazırda Milli Kitabxanada 26 şöbə, 47 bölmə fəaliyyət göstərir. Kitabxana fondunda 4 528 752 çap məhsulu saxlanılır. Milli Kitabxana Azərbaycan Respublikasında kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən, milli nəşrləri, xarici ölkələrdə nəşr olunmuş Azərbaycan haqqında və Azərbaycan müəlliflərinin əsərlərini, dünya əhəmiyyətli nəşrləri, o cümlədən xarici dillərdə qiymətli və digər məlumat daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən milli mədəniyyət xəzinəsi və dövlət kitabsaxlayıcısıdır.

M.F.Axundov adına Milli Kitabxana Azərbaycanın müstəqilliyi illərində özünün inkişafının ən yüksək pilləsinə qədəm qoymuşdur. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikada başlanan möhtəşəm yenidənqurma prosesi Milli Kitabxananın fəaliyyətində də özünü büruzə vermişdir. Kitabxanada yeni iş üsulları, yeni iş metodları tətbiq olunmağa başlamış, mütərəqqi formalardan istifadə edilmişdir. Artıq 90-cı illərin sonundan başlayaraq Azərbaycan Milli Kitabxanasında informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana işinin tətbiqinə başlanılmışdır. 1998-ci ildə Soros fondunun və Avrasiya fondunun qrantları əsasında İnternet zalının açılması ilə bu işə ilk addımlar atılmışdır. Respublikamızda ilk internet zalı məhz M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada yaradılmışdır. 2000-ci ildə ABŞ səfirliyinin, Soros Avrasiya fondlarının maliyyə dəstəyi ilə ABŞ-ın VTLS korporasiyasının məxsusi kitabxanalar üçün işləyib hazırladığı VIRTUA proqramının tətbiqi ilə elektron kataloqun tərtibinə hazırlıq işlərinə başlanılmışdır. Milli Kitabxanada elektron kataloq beynəlxalq məşinlə oxunan MARK-21 formatında işlənilmişdir. Xeyli hazırlıq və təcrübi işlər aparıldıqdan sonra 2006-cı ilin mayında Milli Kitabxananın veb-saytının və elektron kataloqunun təqdimat mərasimi olmuşdur.

Son illərdə M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası ölkənin baş kitabxanası kimi, respublikanın əsl mədəniyyət mərkəzinə, mədəni-kütləvi

tədbirlərin, yeni kitabların təqdimat mərasimlərinin, kitab bayramlarının, müəlliflərlə oxucuların görüşlərinin keçirildiyi məkana çevrilib.

2007-ci il ərzində Milli Kitabxananın fonduna 18 min yeni ədəbiyyat daxil olmuşdursa, 2008-ci il ərzində yeni alınan ədəbiyyatın sayı 25 min nüsxəni keçmişdir ki, bu da ötən illərlə müqayisədə xeyli artıqdır. Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatın sayının artmasında ölkədə nəşr olunan bütün çap məhsullarından pulsuz məcburi nüsxələrin alınması və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən latın qrafikası ilə çap olunan ədəbiyyatın mühüm rolu var. Bütün bunlar isə oxucuların sayının xeyli artmasına səbəb olub. Ötən il ərzində Milli Kitabxananın daimi oxucularının sayı 38 min nəfər, virtual oxucuların sayı isə 80 mini keçmişdir, kitabxanaya gələnlərin sayı isə 230 min nəfərə çatıb. (2. s. 174)

M.F.Axundov adına Milli Kitabxana “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə ona verilmiş milli çap məhsullarının arxiv fondunun yaradılması və Milli bibliografiya vəsaitlərinin tərtibi funksiyasını da müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir. Artıq 2004-ci ildən başlayaraq kitabxana ölkə ərazisində nəşr olunan bütün çap məhsullarının dövlət qeydini aparır və il ərzində ölkədə nəşr olunan bütün materialları özündə əks etdirən “Birillik Azərbaycan kitabı”-nı çap edir.

2008-ci ilin dekabrından isə ölkə mətbuatının tammətnli analitik elektron-məlumat bazasının yaradılmasına başlanılmışdır. Yəni 100-ə yaxın qəzet və jurnalda dərc olunan materialların tam elektron mətnləri mövzu və predmetlər üzrə qruplaşdırılaraq Milli Kitabxananın elektron kataloqunun analitik məlumat bazasına daxil edilir. (2. s. 176)

“Kitabxana işi haqqında” və “Nəşriyyat işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əsasən Milli Kitabxana ölkə ərazisində nəşr olunan kitablardan 4 nüsxə, qəzet və jurnallardan isə 2 pulsuz məcburi nüsxə alır. Bunun nəticəsi olaraq 2009-cu ildə kitabxanaya 20364 nüsxə yeni ədəbiyyat daxil olmuşdur. Bunun 14245 nüsxəsi kitab, 6119 nüsxəsi isə digər sənədlərdir. Kitabışləmə və kataloqlaşdırma şöbəsi işləyib fonda təhvil verilmiş 12627 nüsxə ədəbiyyata 17613 kartoçka yazmış, baş əlifba, oxucu əlifba, avtoreferat və dissertasiya kataloqlarına düzmüşdür.

Elektron resursların yaradılması şöbəsi elektron kataloqun məlumat bazasına ədəbiyyatı 2 istiqamətdə daxil edir:

- kitab, ya daxil olan yeni ədəbiyyat.

- kitab verilişi məntəqəsində oxucular tərəfindən aparılan və daha çox tələb olunan ədəbiyyat

Ümumiyyətlə, bu günə kimi 94.757 bibliografik yazı, 267 142 nüsxə ədəbiyyat elektron kataloqa daxil edilmişdir.

Analitik elektron məlumat bazasının təşkili şöbəsi il ərzində respublikamıza dair və ümumi xarakterli məqalələrin Azərbaycan və rus

dilində 26095 analitik-bibliografik yazını elektron kataloqun məlumat bazasına daxil etmişdir. Bununla yanaşı 17086 Azərbaycan və rus dilində məqalələrin tam elektron mətni kitabxananın saytına (www.anl.az) daxil edilmişdir.

İnformasiyanın, kompüterin insanların məişətinə daxil olduğu, onların gündəlik həyatının ayrılmaz hissəsinə çevrildiyi bir zamanda, oxucuların zaman və məkan problemi olmadan lazımi informasiyanı əldə etməsinə, müasir tipli informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə bilavasitə iş və yaşayış yerlərindən dünyanın ən zəngin informasiya mənbələrinə daxil olaraq lazımi informasiyaları operativ şəkildə almalarına şərait yaratmaq istiqamətində M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasında son illər ərzində məqsədyönlü işlər görülür. Bütün bu işlərin nəticəsi olaraq Milli Kitabxananın veb saytının, elektron kataloqunun və elektron kitabxanasının yaradılması təmin edilib və oxucuların istifadəsinə verilib, kitabxanada məsafədən virtual kitab sifarişi sistemi tətbiq edilib, kitabxanada virtual metodik xidmət metodundan istifadə olunur.

Artıq bu gün kitabxananın oxucuları və eləcə də dünya miqyasında Azərbaycanla maraqlanan bütün insanlar Milli Kitabxananın saytı və elektron kataloqu vasitəsilə zaman və məkan problemi olmadan Milli Kitabxananın nəinki kataloq və fondlarına daxil olaraq sərbəst istifadə edə bilərlər, hətta onun tammətnli elektron məlumat bazalarından da bəhrələnilirlər. Bu gün oxucular və respublikanın ən ucqar kəndində belə İNTERNET-ə çıxışı olan hər bir vətəndaş nəinki Milli Kitabxananın fond və kataloqlarında, hətta ABŞ-ın Konqres Kitabxanasının və Rusiya Dövlət Kitabxanasının fond və kataloqlarında da birbaşa axtarış aparmaq imkanına malikdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A. *Azərbaycanda kitabxana işinə dair Heydər Əliyev doktrinası uğurla davam edir.*-B.:M.F.Axundov adına AMK,2009.-186 s.
2. Tahirov K. *M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008-ci illər).*-B.: "ULU",2009.-218s.
3. Tahirov K. *M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası Müstəqillik illərində//Kitabxanaşünaslıq və informasiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2010.-№1.-s.15-31*
4. *M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın 2008-2009-cu il hesabatları*

С.И.МАМЕДОВА

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ОРГАНИЗОВАНИЯ
ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БИБЛИОТЕКИ ИМЕНИ М.Ф.АХУНДОВА**
РЕЗЮМЕ

Данная статья обращает внимание на источники организации информационных ресурсов Национальной Библиотеки имени М.Ф.Ахундова. Также делается попытка оценить нынешнюю ситуацию в этой библиотеке.

S.I.MAMMADOVA

**THE MODERN SITUATION OF THE NATIONAL LIBRARY
BY NAMED AFTER M.F.AKHUNDOVA**
SUMMARY

In this article is reflected Creation of the information resources in The National Library by named after M.F.Akhundova. At the same time the modern situation of the National Library assumes in this article.